

HAMDÛN EL-KASSÂR (5)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn... Senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ, ve alâ âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin zevi's-sıdkı ve'l-vefâ... Emmâ ba'd:

Çok aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada, ahirette üzerinize olsun...

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî isimli çok büyük alim bir zâtın *Tabakâtü's-Süfiyye* isimli büyük evliyaullah, meşhur mutasavvıflar ile ilgili eserini okumağa devam ediyoruz.

Bu eser, tasavvuf tarihinde çok mühim bir eserdir. Türkçeye tercümesi de yoktur, yapılmamıştır. Birçok tasavvufî kitabın da kaynağı, membaı durumundadır, yâni onlar bundan istifade etmişlerdir. Bu zât-ı muhterem, büyük bir alim olduğundan her sözünü senedli söylemiştir. Rivâyet zinciri vardır.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Kitabı da, Nureddin ibn-i Şüreybe isimli Mısırlı alim çok güzel basmıştır. Kitabı basan kimse, kendisi de tasavvufla ilgili bir mübarek zâttir. Onun için bu kitabı okuyoruz.

Tabii burada büyük zâtların, evliyaullahın hayatları ve fikirleri, ömürleri boyunca edindikleri tecrübelerden gönüllerine gelmiş olan hikmetli sözler, atasözleri gibi kıymetli sözler var. Biz, sâlihlerin anıldığı yere rahmet yağar diye, hem Allah'ın rahmetine ermek için; hem de o mübareklerin hayatları bize örnek olsun, fikirleri bize ışık tutsun diye, bu kitabı okuyoruz.

128. sayfasının 27. paragrafına gelmişiz. Şu anda Hamdûn-u Kassâr isimli Horasan Melâmet yolunun, yâni tasavvuftaki Horasan Melâmîliği denilen meşhur yolun kurucusu olan, büyük sòfînin hayatını okumaktayız, fikirlerini okumaktayız.

Bunların okunmasına başlamadan önce, evvelâ Peygamber Efendimiz'in rûh-u pâkine, sonra bütün enbiyâ ve mürselînin ervâh-ı tayyibelerine, Peygamber Efendimiz'in âlinin, ashâbının, etbâının, ahbâbının, ihvânının, hulefâsının ve vereseşi olan ulemâ-ı muhakkıkîn ve meşayih-i vâsılînimiz, evliyâullah-ı mukarribînimizin ruhları için; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan, kendisinden ilim öğrenip feyz aldığımız, el aldığımız şeyhimiz, hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar turuk-u aliyyelerimizden güzerân eylemiş olan pîrân ve sâdât ü meşayih-i turuk-u aliyyemizin ruhları için;

Uzaktan yakından bu meclise, bu derse gelen siz kıymetli kardeşlerimizin de, ahirette intikal etmiş olan bütün müslüman ecdâd u ceddât, akraba u taallukât, ahbâb u ihvân u yârânlarının ruhları için;

Bu beldeleri fetheden mübarek Fatih Sultan Mehmed Han'ın ve ordusu mensubu gazilerin, şehidlerin ve diğer fatihlerin, mücahidlerin ruhları için; şu İstanbulumuzun medâr-ı iftihârı, İstanbul'da medfun bulunan Ebû Eyyüb el-Ensârî ve sâir sahabe-i kiram, Yûşâ AS ve sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah ve mukkaribînin ruhları için;

Şu camiye binâ ettiren kimselerin ve nâmına binâ edilmiş olan zâtın ruhu için; bizim de dünya ve ahiret saadet ve selâmetine ermemize vesîle olsun diye, aziz ve bahtiyar olalım diye bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerîf okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Fakirin Güzelliği

27. paragrafta Hamdûn-ı Kassâr Hazretleri KS buyuruyor ki:

قَالَ وَقَالَ حَمْدُونَ جَمَالَ الْفَقِيرِ فِي تَوَاضُعِهِ فَإِذَا
تَكَبَّرَ بِفَقْرِهِ فَقَدْ أَرَبَى عَلَى الْأَغْنِيَاءِ فِي التَّكَبُّرِ

TS. 128/27 (Kâle, ve kâle hamdûn) Aynı râvîlerin rivâyet ettiğine göre, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri buyurmuş ki: (Cemâlü'l-fakîri

fî tevâduihî, feizâ tekebbere bi-fakrihî fekad erbâ ale'l-ağniyâi fi't-tekebbür.)

Arapçalarını teberrüken okuyoruz. Çünkü atasözleri ve şiirler, özlü sözler tercüme edilemez. Bunların asıllarını aynen söylemek lâzım gelir ki, belki dinleyen onun mahiyetini daha iyi anlayabilir. Aslını vermek mecburiyeti vardır. Onun için Arapçalarını okuyoruz.

(Cemâlü'l-fakîri fî tevâduihî) “Fakirin güzelliği tevâzuundadır. Yâni, fakir mütevazı olduğu zaman iyi olur, güzel olur. *(Feizâ tekebbere bi-fakrihî)* Fakir, fakirliği ile tekebbür ederse, ululanıp kibirlenirse, *(fekad erbâ ale'l-ağniyâi fi't-tekebbüri)* tekebbür konusunda zenginleri de geçmiş olur, zenginlere de fark yapmış olur, zenginlerden de ileri gitmiş olur.”

Tabii, tekebbür herkes için fena... Alim için de fena, devlet başkanı için de fena, büyükler için de fena, herkes için fena. Fakat, hele hele fakirin hiç tekebbür etmemesi lâzım! Ama buradaki fakirlik de biraz, *(feizâ tekebbere bi-fakrihî)* demesinden yâni “Fakirliğiyle tekebbür ediyorsa, öğünüyorsa...” mânâsına, buradan anlaşılıyor ki buradaki fakirlikten maksat tasavvuf demek, dervişlik demek. Yâni dervişler kendilerine fakir adını vermişlerdir.

Arapça'da derviş kelimesi de kullanılır ama, derviş kelimesi Farsça'dan Arapça'ya geçmiş bir kelimedir. Farsça'da derviş de, kapı kapı dolanıp dilenen insan demektir. Yâni parası yok da kapıları çalıyor, “Allah rızası için bir şey ver.” diyor. *Der; kapı* demek, Farsça. *Derviş de*

kapı kapı dolanan fakire derler yâni. Arapçası bunun fakirdir, çoğulu fukara gelir.

Meselâ, imza atarken şeyhler, meselâ kitap yazmış, diyelim ki tasavvuf konusunda çok mühim eser yazmış. Kitabının sonuna imza atacak, adını yazarken derler ki:

(Hâdimü'l-fukarâ eş-şeyh fûlan ibn-i fûlan)
Yâni “Fakirlerin hizmetkârı, şeyh filanca...”
Fakirlerin hizmetkârı demek, yâni tekkede fakirlerin yetişmesi için hizmet veren kişi demek, yâni mürşid, mürebbî, yâni şeyh. Ama unvan olarak *hâdimü'l-fukarâ* diyor kendisine...
Yavuz Sultan Selim'in kendisine *Hâdimü'l-Harameyni's-Şerîfeyn* dediği gibi...

Hoca hutbeye çıktığı zaman, minberde demiş ki: *Hâkimü'l-Harameyni's-Şerîfeyn... Yâni Mekke ve Medine de Osmanlı devletine katıldı, Mısır'ın fethiyle Mısır'a bağılyken Osmanlı'nın idaresine geçti, oraların da hakimi. Sultânü'l-Berreyni ve Bahreyn, denizlerin, karalarını sultanı, Hâkimü'l-Harameyni's-Şerîfeyn vs. filan deyince Yavuz Sultan Selim dayanamamış, yerinden kalkmış:*

“—Hâkimü'l-Harameyn değil, Hâdimü'l-Harameyn... Hara-meynin, Mekke'nin Medine'nin hâkimi değil; Mekke'nin ve Medine'nin hizmetkârı...” demiş.

Hatta o hizmeti sembolize etmek için, kulağına kölelik alâmeti olan büyük bir halka taktığı da söylenir Yavuz Selim'in. O zamandan beri de o sevilmiş, beğenilmiş. Bu günün Suud hükümdarları da *Hâdimü'l-Harameyni's-*

Şerîfeyn diyorlar kendilerine, o unvânı şimdi de kullanıyorlar.

Hâdimu'l-fukarâ demek, yâni tekkede dervişlerin yetişmesine elinden geldiğince gayret eden şeyh demek yâni. Fukara da, derviş demek hulâsa. Şimdi burada o mânâyâ da gelmiş olabilir. Çünkü fakiri bu mânâda kullanıyor müellif. Geçtiğimiz sayfalarda bu mânâyâ kullanıldığının numûnelerini, misallerini gördük.

Yâni derviş, dervişlik yoluna girmişken, güzel ahlâk kendisine esas olması gerekirken, yokluk ve hiçliği tercih etmişken; bu fakirliğine, bu tasavvufuna, bu yola girmiş olmasına rağmen, bir de mütekebbir olursa, kibirlenen bir insan, onu bunu beğenmeyen, herkese tepeden bakan, burnunu havaya kaldıran bir insan olursa, o zaman zenginlerden, asıl tekebbür erbâbı olan insanlar var, alışılmış, onlara fark atmış olur, tekebbürde daha ileri gitmiş olur , onlardan daha beter mütekebbir olmuş olur diyor.

Tabii zengin, parası var diye biraz burnu havada gezer. Mal mülk sahibi, mevkî makam sahibi insanlar biraz mütekebbir olabilirler. Yanına yanaşılmaz. Sağa sola emir yağdırmağa alışmıştır. Söz söylersin, söz geçmez. Ama fakir böyle tevâzûyu bırakıp da tekebbür ettiği zaman, onlardan da ileri mütekebbir olmuş olur diyor. Fakirin güzelliği, yâni dervişin güzelliği tevâzuundadır.

Bizim Ankara'daki Hacı Bayram Camii'nin imamı rahmetli Zekâî Hoca, odasının duvarına kocaman bir "Hiç" yazmış, hiç bir şey yâni.

“—Bu ne?” diyorlar;

“—O benim imzam!” diyor.

“Hiç” yâni kendisinin hiç olduğunu öyle latîfe yollu söylüyordu rahmetli.

Tabii ister hakiki manasıyla malı mülkü olmayan insan olarak düşünelim, ister tasavvufa intisab etmiş derviş olarak düşünelim; fakire yakışan mütevazı olmaktır, mütekebbir olmamaktır.

E fakir de fakirse, ne yapalım Allah ona vermemiş, ötekisine vermiş, o da kibirlenmemeli... Hani affedersiniz, “Dilenciye hıyar vermişler, eğri diye beğenmemiş!” derler bir de. Öyle bir tavır içinde olmaması mânâsına da anlaşılabilir.

b. Sırrını Kimseye Söyleme!

قَالَ وَقَالَ حَمْدُونَ لَا تَفْشِرْ عَلَى أَحَدٍ مَا تُحِبُّ
أَنْ يَكُونَ مَسْتُورًا مِنْكَ

TS. 128/28 (*Kâle ve kâle hamdûnu*) Yine aynı râvîlerin rivâyet ettiğine göre, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri buyurmuş ki: (*Lâ tufşî alâ ehadin mâ tühîbbe en yekûne mestûren minke*) “Senden etrafa yayılmamasını, gizli kalmasını istediğin varsa senin, halkın bilmemesini istediğin, kimsenin bilmemesini istediğin bir şeyin varsa; bunu hiç bir kimseye fâş etme sırrını, açma, ifşâ etme.

Gizli kalmasını istediğin şeyi, dilinle yakın arkadaşına bile söyleme.” Çünkü büyüklerin bir sözü vardır:

كُلُّ سِرِّ جَاوَزَ اِثْنَيْنِ شَايِعَ

(Küllü sırrın câveze'sneyni şâyea) “Her bir sır ki ikinci kişiye geçmişse, yayılır.” Bir kişide kalırsa yayılmayabilir. Senin içinde kalırsa yayılmaz ama, ikinci kişiye geçti mi sır olmaktan çıkar, oradan yayılır. O yakınına söyler, o yakınına söyler, o yakınına söyler, bakarsın, senin kulağına bile gelir sonunda.

“—Vay, güya ben bunu sır olarak filancaya söylemişim, bak şimdi görüyor musun ne oldu?” diye insan da hayret eder.

Hazret-i Ömer RA'dan rivâyet edilir, Allah şefaatine erdirsin...

Birisini çağırılmış, demiş ki:

“—Seni falanca yere vâli tayin ettim ama, ağzını sıkı tut, buradan gidinceye kadar hiç kimseye bir şey söyleme ve belli etme! Gizli kalsın. Sana nâmeyi, mektubu vereceğim.”

“Bunu vali tayin ettim.” diye yazacak; imza, mühür: Hazret-i Ömer... Verecek, gidecek sessizce. Yâni bilinmemesini istemiş.

Adamcağız da:

“—Pekiyi efendim!” demiş.

Halife, Emîrû'l-mü'minîn Hazret-i Ömer. Hazret-i Ebû Bekir'den sonraki ikinci halife.

Gitmiş eve:

“—Hanım, evi derle topla hazırlık yap!” demiş.

“—Hoppala!.. Efendi, nereden çıktı bu hazırlık?”

“—Sen karıştırma ortalığı. Derle topla sefere gidiyoruz.”

“—Yâ efendi nereye gidiyoruz?”

“—Söyleyemem.”

“—Niye söyleyemezsin? Yâ ben senin can yoldaşın değil miyim, hayat arkadaşın değil miyim, hayat müşterek değil mi?..” vs.

“—Tamam, hiç kimseye söyleme ama, Emîrû’l-mü’minîn bizi vâli yaptı filanca yere, toparlan, oraya gideceğiz.”

Tabii o toparlanırken, hanımın akrabası gelmiş eve:

“—Hayrola abla, teyze, niye toplanıyorsunuz, nereye gidiyorsunuz?”

“—Hiç kimseye söyleme ama, Emîrû’l-mü’minîn benim kocamı vali tayin etti, gideceğiz.”

O da:

“—Hiç kimseye söyleme ama, bizim teyzemizin kocası vali olmuş, filanca yere gidecekmiş.”

O ötekisine:

“—Hiç kimseye söyleme ama, şu şöyle olmuş.” filan derken, söz Hazret-i Ömer’in kulağına gelmiş. Birisi gelmiş demiş ki:

“—Yâ Ömer!”

“—Evet...”

“—Sen filancayı filanca yere vali tayin ediyormuşsun öyle mi?” “—Hayır! Hayır tayin etmiyorum.”

Hemen o adamı çağırması,

“—‘Ben seni vali olarak tayin edeceğim.’ demiştim ama, ne demiştim: ‘Sırrı fâş etme, kimseye söyleme!’ demiştim. Kime söyledin sen?”

“—İşte karıma söyledim sadece...”

“—İşte karından filancaya, filancadan falancaya benim kulağıma kadar geldi. Şimdi seni valilikten azlettim, göndermiyorum.” demiş.

Burada da o mânâ var. Yâni, “Bir sırrın saklı kalmasını istiyorsan, ağzını açıp da kimseye söyleme!” Söyledin mi; dostunun da dostu vardır, o da söyler dostuna... Sen dostuna söylersin, dostunun da dostu vardır, o da söyler dostuna... O da ötekisine söyler, o da ötekisine... Sır olmaktan çıkar. Onun için söylememek lâzım.

Tabii burada bir ikinci mânâ ihtimali de var gibi geliyor bana. Yâni şöyle bir mânâ da belki çıkartılabilir bu cümleden, bu kelimelerden: (*Lâ tûfşî alâ ehadin mâ tühîbbe en yekûne mestûren minke*) “Sen, senin hakkında bir yerlerde bir şeyler söylendiği zaman, söylenmesini istemediğin bir şeyi, başkası için de söyleme. Yâni bu sırrın sahibi sen olsaydın, söylenmesini istemezdin ya, işte o sırrı söyleme de, o da senin gibi üzülmesin. Hani senin olsaydı sır, sen duyulduğu zaman üzülecektin ya; işte o sırrı sen başkasının sırrı bile olsa, başkasına söyleme!” mânâsını da çıkartabiliriz belki.

Bu da doğru bir mânâdır. Yâni, sana birisi sır verdiyse, o sırrı sen kendin düşün:

“—Bu benim sırrım olsaydı, yayılmasını ister miydim?..”

“—İstemezdim.’

O zaman, sen de başkasına yayma! O zaman, onun sırrını sen de başkasına söyleme! Çünkü, kendinin olsaydı hoşlanmayacaktın, o da hoşlanmaz. Onun için söyleme!

İmam Şâfî Hazretleri’ne birisi bir sır söylemiş de;

“—Aman bunu kimseye söyleme!” demiş.

“—Yok. Neyi söylemeyeceğim? Ben o sırrı gömdüm bile. Kabre gömer gibi, kalbime gömdüm. Yâni, gömülen bir şey bir daha çıkar mı, tamam gömüldü. Gömdüm, unuttum bile.” demiş.

İnsan bazı şeyleri söylememeye, sır saklamağa alışmalı!

Bir de tasavvufta ne vardır?.. İnsan, mânevî hallerini, mükâşefetlerini, Allah’ın lütuflarını, keremlerini, ikrâmâtını, kerâmetlerini de fâş etmemesi lâzım! Yâni, tasavvuf yolunda yürüyen insan, mânevî hallerini ve mükâfâtlarını da söylememeli... O da vardır.

Hâsılı, tasavvufta sır saklamak önemli bir şey oluyor, bir emanet oluyor; sır saklamağa kendimizi alıştıralım! Gerek kendi görgülerimizi, müşahedelerimizi, gerek başkasının sırlarını saklayalım!

Eğer bir sırrın yayılmamasını istiyorsak, en iyisi hiç kimseye söylemeyelim!

c. Hayırlı Kimseden Ayrılma!

قَالَ وَقَالَ حَمْدُونَ مَنْ رَأَيْتَ فِيهِ خَصْلَةً مِنَ الْخَيْرِ
فَلَا تُفَارِقْهُ فَإِنَّهُ يُصِيبُكَ مِنْ بَرَكَاتِهِ

TS. 128/29 (Kàle, ve kàle hamdûnu: Men raeyte fîhi hasleten mine'l-hayr, felâ tûfârikhu, feinnehû yusîbüke min berekâtihi.) Diyor ki: “Bir kimsede hayırdan bir parça, bir haslet, bir güzel sıfat müşahede etmişsen, o kimseden ayrılma!”

Meselâ, diyelim ki çok dürüst... Meselâ, diyelim ki çok cömert... Meselâ, diyelim ki çok temiz kalpli... Meselâ, diyelim ki çok takvâ ehli... Yâni, “Bir kimsede böyle bir güzel sıfat, bir güzel haslet gördün mü, vasıf gördün mü; (felâ tûfârikhu) kendisinde hayırdan bir haslet gördüğün kimseden ayrılma, yapış ona! (Yusîbüke min berekâtihi) Çünkü, onun o güzel hayrından, onun bereketinden sana da bir şey isabet eder. Yâni onunla beraber olunca, sen de onları alırsın. Böyle insanı buldun mu, yapış ve ondan ayrılma!”

Tabii bizim, etrafımızdaki insanları seçerken bir seçme zevkimizin olması lâzım! İyi insanlarla ahbaplık etmek lâzım, salih kimselerle dost olmamız lâzım; fasık, facir, haram yiyen, içen, Allah'tan korkmayan kimselerden uzaklaşmamız lâzım!..

Eskiden tanıştığımız kimse bile olsa, kötü huylulardan kaçmalıyız, kaçınmalıyız, uzak durmalıyız. Ancak onlara nasihat etmek için,

hakkı söylemek için yanlarına gidilebilir? Emr-i ma'ruf, nehy-i münker için... İyi huylu bir kimse de gördüğümüz zaman, onun da dostluğunu ganimet bilmeli, yapışmalıyız; onunla dostluğu geliştirmeğe, pekiştirmeğe çalışmayız.

Eğer, hele hele genç olan kardeşlerimiz böyle bir prensiple hareket ederlerse; yâni, "Ben iyi kimseleri seçeceğim, seçkin bir arkadaş çevrem olacak; kötü insanlardan ayrılacağım!" derlerse, sonunda güzel bir arkadaş grubuna sahip olurlar. Kendileri de dünyada da, ahirette de rahat ederler. Çünkü iyi bir mü'min, iyi bir insan, ahabî olan kimseye de her bakımdan faydalı olur.

d. Melâmet Yolu Nedir?

سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ التَّمِيمِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
أَحْمَدَ بْنَ حَمْدُونَ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبِي وَ سُئِلَ عَنْ
طَرِيقِ الْمَلَامَةِ يَقُولُ خَوْفُ الْقَدَرِيَّةِ
وَرَجَاءُ الْمُرْجَةِ

TS. 128/30 (Semi'tü muhammede'bne ahmede't-temîmiyye, yekülü: Semi'tü ahmede'bne hamdûne, yukülü: Semi'tü ebî ve süile an tarîki'l-melâmeh, yekülü: Havfu'l-kaderiyyeh, ve recâu'l- mürchieh.)

Bu Hamdûn-u Kassâr'ın oğlu babasından nakletmiş, Muhammed ibn-i Ahmed et-Temîmî isimli zâta... Mısırlıymış, Bağdat'a gelmiş bir zâtmiş bu râvî. Orada hadis rivâyet etmiş

Mısır'dan... (Ve kânet sikaten hâfızan) Yâni, "Hafızası kuvvetli, hadiste hafızlık vasfını almış, güvenilir bir kimseydi." diyor.

Hamdûn-u Kassâr'a sormuşlar. (Suile an tarîki'l-melâme) "Melâmet yolu denilen şey nedir üstad, efendim?" diye sormuşlar. Hani kendisi melâmet yolunu açan kimse olarak tanınıyor ya, ona melâmet nedir diye sormuşlar.

Tabii aslında *melâmet ne demek? İnsanın kendisini kınaması demek... Meziyetlerini, sevaplarını göstermeğe değil saklamağa çalışması demek. Kusuru varsa kusurundan kurtulmağa çalışması, ama hak beni beğenmeyecek diye onu gizlemek değil de, aşikâre etmesi demek. Horasan Melâmet Ekolü deniyor buna tasavvufta, meşhur bir ekol. Tasavvufta bir yol yâni bu.*

Kendisine sormuşlar,

"—Nedir Efendim bu (*tarîku'l-melâme*) melâmet yolu dediğiniz, ekolü dediğiniz, sizin mümessili bulunduğunuz bu yol nedir?" diye sormuşlar.

Kısaca tarif eylemiş. Diyor ki: (*Havfu'l-kaderiyyeh ve recâul'l- mürchie*)

Şimdi Kaderiyye ve Mürchie diye fırkalar var Mezhepler Tarihinde. Kaderiyye, insanın hür olduğunu ifade eder, inanır.

Çünkü hür olmasa günahları Allah mı işlettiriyor ona diye, o bakımdan suçu günahı Allah'a yüklememek kaygısından böyle hareket ettiklerini söyleyen kimse. Mürchie de Allah ne

takdir etmişse, günah insana zarar vermez diye, biraz böyle geniş davranan bir zümre. Tabii Ehl-i Sünnet yolunun dışındaki, sivri tarafı olan mezhepler bunlar.

Sormuşlar:

“—Nedir melâmet yolu?..” demiş ki:

“—Kaderiyye’nin korkması, Mürcie’nin de ummasına sahip olan mezhep.”

Yâni ne demek istiyor? Hem Allah’tan bütün sorumluluk bana ait diye korkarak, bir ceza belâ gelmesin diye havf üzere bulunup, günahlardan sakınmak; hem de eh ne yapalım, ne kadar sakınırsak sakınalım beşeriz, eksiksiz, kusursuz olamayız, Allah’tan ümidi kesmeyip öyle bir ümit ferahlığı içinde olma yolu demiş, böyle tarif etmiş. (*Havfu’l-kaderiyyeh ve recâul’l-mürchieh*) diye tarif etmiş.

e. İnsan Kendi Kusurunu Görmeli!

قَالَ وَقَالَ حَمْدُونَ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَلَّا

يَعْمَى عَنْ نُقْصَانِ نَفْسِهِ فَلْيَفْعَلْ

TS. 129/31 (*Kâle ve kâle hamdûn*) Yine aynı râvîler, yâni bu Muhammed ibn-i Ahmed et-Temîmî, o Hamdûn’un oğlu Ahmed’den, o da Hamdûn-u Kassâr Hazretleri’nden rivâyet ediyor. (*Men istetâa minküm ellâ ya’mâ an nuksâni nefsihî felyef’al*) Şöyle buyurmuş Hamdûn-u Kassâr Hazretleri:

“Sizden biriniz nefsinin noksanını görmeğe güç yetirebiliyorsa, yâni görmezlikten gelmekten kendisini kurtarma iktidârına sahipse, yapsın. Yâni kendi nefsinin ayıbını görmekten insanlar a’ mâdır, yâni kendi nefsinin ayıbını görmezler. Herkesin ayıbını görürler de ‘Falanca şu kusurlu...’ Yâ sen bırak falancayı, senin kendi kusurlarına bak... Kendisinin kusurlarını görmez.”

Hani kendisinin gözündeki merteği görmez, karşısındakinin gözündeki çöpü görür derler. Mertek büyük bir şeymiş galiba, sopa demekmiş. Hani cop gibi bir şey galiba... Yâni kendisininkini görmüyor da başkasınınkini görüyor. İnsanoğlunun tabiatı bu...

Bu da diyor ki:

“—Kendi nefsinin kusuruna karşı kör olmamak elindeyse, kör olma, yâni gör kusurlarını...”

Yâni demek istiyor ki: “İnsanların çoğu kendi kusurlarını görmez, sen bu genel eğilimden kendisini kurtarabilecek kadar kuvvetli bir insansan, tamam, iyi, böyle yapmağa çalış, nefsinin kusurlarını görmeğe çalış.

Çok kimse göremez... Herkes kendisinin az çok hayranıdır ve herkes de kendisinin beğenilmesini ister ve herkes de kendisinin kusurunu söylediğin zaman kızarır, bozarır ve memnun olmaz. Asabı bozular, terslenir böyle, tahammül edemez yâni, kaldıramaz yâni.

E kim kaldıracak? Olgun insan kaldırır. Nefsinin ayıplarını görmeğe gücü yeten insan, iyi bir insan demektir, kuvvetli bir insan demektir.

Mehmed Akif’in bir şiiri var... Tecrübeli bir insan Mehmed Akif. Tabii İslâm’ı da bilen bir insan. Ulûm-u Şer’iyyede çok bilgisi var.

Arap Edebiyatını çok iyi bilirmiş. Arap dilinin inceliklerine vâkıf. Bir şiiri var, diyor ki:
*Tek hakikat var bellediğim dünyadan
Elli-altmış sene gezdimse de şaşkın şaşkın
Hepimiz kendimizin bağı yanık aşıkıyız
Sade ilânı çekilmez bu acaip aşkın*

Böyle demiş. Ne demek istiyor?

*Tek hakikat var bellediğim dünyadan
Elli-altmış sene gezdimse de şaşkın şaşkın*

Mısır'a gitti, oraya geldi, buraya gitti, "Elli-altmış sene dünyada şaşkın şaşkın gezdimse de, bir hakikati anladım şu dünyada..." diyor. Altmış yıllık hayat tecrübesini söylüyor yâni bize. "Hepimiz kendimizin bağı yanık aşıkıyız" Hepimiz, kendimizi sevmek değil, kusursuz görmek değil, bağı yanık aşıkıyız. Bayağı aşıklısıyız kendimizin... Ama hepimizde bu kusur var... Kimisi saklar, söylemez; kimisi de belli etmeğe çalışır, o zaman tahammül edilmez insan olur. "Amma kendisini beğenmiş..." der, herkes yaka silker.

*Hepimiz kendimizin bağı yanık aşıkıyız
Sade ilânı çekilmez bu acayip aşkın*

Bu aşkı ilan etti mi tahammül edilmez, kimse tahammül edemez diyor.

Tabii burada bizi ilgilendiren taraf nedir? Bizi ilgilendiren taraf: Nefsimizin kendisini beğenme damarı var, tarafı var. Herkes kendisini az çok beğenir. Herkes kendisinin yoğurdunun ekşi olmadığını söyler. Herkes kendi fikrinin doğru olduğunu sanır. Herkes alkıştan hoşlanır, methedilmekten gevşer, mayışır, yayılır, bayılır, tebessüm eder. Tenkit edilmekten hoşlanmaz,

kızar, doğru söylese karşısındaki azarlar, “Doğru söyleyeni kimse sevmez, dokuz köyden kovarlar.” demişler... Ha, bu bir durum...

Buna karşı Hamdûn-u Kassâr Hazretleri diyor ki: “Sizden biriniz nefsinizin ayıplarına karşı kör olmamağa güç yetirebiliyorsa kör olmasın, görsün, yapsın bu işi... Bu önemli bir şey, bunu yapabilmek iyi bir şey...”

Tabii bu sözden bizim çıkartacağımız ders nedir? İnsanın kendisini beğenme temâyülü vardır, bu bir içgüdüdür, vardır insanoğlunun içinde... Bunun oyununa gelmeyelim! Biz kendimizi beğensek de, nefsimizin içinde kusurları vardır. Kusurları bulmağa çalışalım ve düzeltmeğe çalışalım!

Tabii insanın kendi kusurunu düzeltmesi zor olduğundan, en iyi çare; şeyh efendinin, tarikatta terbiyesini üzerine almış olan insanın ona kusurlarını münasib şekilde anlatmasıdır. Fakat şeyhi de olsa, müridler kusurun söylenmesinden memnun olmazlar. Bir de işin bu tarafı var.

Evet, şeyh onu terbiye edecek, söyleyecek filan ama, o kadar, görüldüğü kadar kolay değildir. Kazın ayağı öyle değildir. Şeyh de söylese, mürid de olsa, ötekisi el öpüp de, “Efendim, üstâdım, cânım!” dese de, şeyhi tarafından söylense bile, pek çok kimse ayıbının söylenmesine tahammül edemez; bakarsın tekkeyi bırakır gider. Şeyh efendi bir kusuruna işaret etti, bir ters muamele yaptı, bir kaş çattı diye, “Bugün bana şeyh efendi iltifat etmedi.” diye, tekkeyi bırakır gider. Mahvolur yâni. Tabii bırakır giderse, mahvolur. Bırakmaması lâzım! Yâni kusur söylemeğe tahammül edemez.

Onun için büyükler, mürşid-i kâmiller kusurları remizyoluyla, telmih yoluyla, îmâ yoluyla, temsil yoluyla anlatmağa çalışmışlardır. Doğrudan doğruya bir şey söylememişlerdir. Hutbeye çıkmıştır, bir şey anlatmıştır, vaaza çıkmıştır bir fıkra söylemiştir, bir münasebet düşürmüş, bir hadis nakletmiştir, bir ayet nakletmiştir, o sana nasihattir aslında. Direkt sana söylemediği için sen üzülmezsin, gocunmazsın ama şeyhin söylediği her sözün sana ait olabilme ihtimalini düşünüp ona göre bu kusur bende var mı diye deyip, düşünüp onu düzeltmeğe çalışmalısın. Yâni, tasavvufta bile öyle kolayca kusurlar söylenmiyor, söylenemiyor.

Onun için, Hazret-i Ömer söylemiş: “Bu devirde artık kusurumu doğrudan doğruya yüzüme söyleyecek bir samimi arkadaş kalmadı.” gibi bir söz söylemiş, yakınmış yâni.

Söylemek samimiyetten dolayıdır ama, samimiyet bozular. Ahbaplık kopar. Yâni söylesin dersin, tamam söylesin dersin ama tahammül edemez. Tamam efendim söylesin, elbette söyleyecek ama tahammül edemez. Ahbaplık bozular, soğukluk başlar, ziyaretler azalır, seyrekleşir bilmem ne filan...

Onun için îmâ yoluyla, temsil yoluyla filan yapmışlardır bu işleri. Mevlânâ Hazretleri'nin Mesnevî'de yaptığı gibi. Nasıl ney bir sembol olarak ortaya konuluyor, o yanık yanık çalması, kamışlıktan ayrılığın yanışı gibi gösteriliyor. Kamış bile bu kadar ayrılıktan, yanıp yakılıyorsa ey insanoğlu, sen seni yaratanını bulamamışsın, o ayrılıktan yanmıyor musun, yakılmıyor musun diye temsili oraya getiriyor.

Diyor ki:

آتش است این بانگ نای و نیست باد

هر که این آتش ندارد، نیست باد

Âteşest in bank-i nâyü nîst bâd,

Her ki in âteş nedâred, nîst bâd.

Yâni, “Bu neyin sesi ateştir, üfürük değil, rüzgâr değil, yel değil... Kimde bu ateş yoksa, yok olsun o!” diyor. “Herkesin içinde o hasret ateşinin, o şevkin, o iştîyâkın, yâni aşk-ı ilâhînin, şevk-i ilâhînin olması lâzım!” demiş oluyor. Telmihan söylemiş oluyorlar yâni. Îmâ yoluyla, benzetme yoluyla, teşbih yoluyla, temsil yoluyla söylüyorlar.

Tabii işin bize taallûk eden tarafı: Bize birisi nasihat etti mi, kusurumuzu söyledi mi, kızarmaya kendimizi alıştıralım! O kimseyi de gözümüzde büyütelim:

“—Aferin ki, kusurumu söyleyebildi. Kusurumu söyleyen kimseyle ilgimi kopartmamağa, azaltmamağa dikkat etmeliyim!” diye düşünmeliyiz.

Ben de şahsen kendim, bazen bazı kusurlar görüyorum. Benim görebildiğim kusurlar oluyor. Ama, söylemek kolay olmuyor. Yâni kusurun söylenmesi de zor. Ya biz alışmamışız, kızarıyoruz, bozuyoruz... Kusuru işleyen kusuru işlemeden utanmıyor, biz onu söylemekten utanıyoruz. Yâni şu şöyle yanlışdır demeğe. Kur’an-ı Kerim’i bile yanlış okuyor da bazen, zamanı geliyor, insan, “Şurası yanlış!” diyemiyor.

Ankara’da birisi bana dedi ki:

“—Hocam amma sertsin yâ!” dedi.

Ayeti yanlış okuyor, ben de düzelttim bir-iki defa... Cemaate karşı mukabele olarak okuyor, ben de düzelttim. Hıncım, kinim olduğundan değil, seviyorum çocuğu da.

“—Hocam, amma sertsin, hatayı düzeltmekte amma da şahin gibi atılıyorsun!” filan gibi, o mânâya bir söz söyledi.

Adapazarı’nda âmâ birisi vardı, yâni gözleri iyi görmüyor. Camide mukabele okuyor. E yanlış okudu bir-iki; ben de doğrusunu söyledim.

Çıkarken yakama yapıştı:

“—Sana ne! Niye söylüyorsun?” dedi.

“—E Kur’an-ı Kerim’i okuyorsun. Kur’an-ı Kerim’i cemaate karşı yanlış okumağa göz yumulmaz ki, düzeltilir. Yanlış okuma!” dedim.

Ama kızdı. Adam yaşlı, “Ne karışyorsun!” diyor. E sen kendi başına olsan, hadi karışmaya-lım ama, cemaate karşı okuyor. Tahammül edemedi yâni. Ben de onun bu sözüne tahammül edemedim, hâlâ içimde bir yara... Ben de onun o çıkışını hazmedemedim.

Prof. Dr. Mahmud Es’ad COŞAN

22. 10. 1994 - İstanbul

MANSUR İBN-İ AMMÂR (1)*

Geldik yeni bir muhterem zâtın terceme-i hâline: Mansûru'bnü Ammâr, Ammâr oğlu Mansûr yâni. 17. terceme-i hâle gelmişiz. 16 tane okumuşuz, epeyce bir şey. Tamamı 100 tane... 100 terceme-i hâlden 16 tanesini yavaş yavaş, okuya okuya tamamlamışız.

Bir zaman gelir, bu kitaplar biter, daha nice kitaplar biter... Bizim ömürlerimizin kitapları biter, defterlerimiz dürülür, bizler gelir geçeriz, neler olur... Allah cümlemize hayırlı uzun ömür versin...

a. Mansur ibn-i Ammâr Hakkında Bilgi

مَنْصُورُ بْنُ عَمَّارٍ وَمِنْهُمْ مَنْصُورُ بْنُ عَمَّارٍ
وَكَنْيَتُهُ أَبُو السَّرِيِّ مِنْ أَهْلِ مَرِّوٍ وَأَصْلُهُ مِنْهَا
مِنْ قَرْيَةٍ يُقَالُ لَهَا دَنْدَانِقَانَ كَذَلِكَ سَمِعْتُ أَبَا
الْعَبَّاسِ أَحْمَدَ بْنَ سَعِيدِ الْمَعْدَانِيِّ بِذَكَرِ ذَلِكَ

(*Mansûru'bnü ammârin*) Ammâr oğlu Mansûr isimli zât, *rahmetu'llâhi aleyh*.

(*Ve minhüm mansûru'bnü ammâr*) “Bu evliyâullahtan, bu sòfîlerden, *Tabakâtü's-Sùfiyye*'de ismi yazılacak olan büyüklerden bir tanesi de Mansûru'bnü Ammâr'dır.”

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

(*Ve künyetühû ebu's-seriy*) Biliyorsunuz Arapça'da isim var, künye var, lakab var, nisbe var. Künyesi Ebü's-Serî imiş. Belki çocuğunun ismi Serî olduğundan, Seriyi's-Sakatî Hazretleri de vardı biliyorsunuz. Künyesine Ebü's-Serî'dir diyor.

(*Min ehli merv*) Merv şehrinden, Merv ahâlisinden bu Mansûr. (*Ve asluhû minhâ*) Kökü de o şehirden. Asıl, kök demek. Yâni ailesinin, kökü, aslı o şehirden. (*Min karyetin yukâlû lehâ dandenakan*) Merv şehrinin Dandenakan¹ denilen köyünden. Dandenakan, biliyorsunuz meşhur bir harbin cereyan ettiği yerdir. 1040 Yılında Gaznelilerle Selçuklular arasında olan bir harp... Harbi Selçuklular kazandı.

(*Kezâlike semi'tü ebe'l-abbâs ahmede'bne saîdin el-ma'deniyye yezkürü zâlike*) İşte bu Ahmed ibn-i Saîd el-Ma'denî'den böyle dediğini de böylece duymuştum. Yâni Merv'in Dandenakan şehrinden bu Mansûru'bnü Ammâr diye duymuş müellif. Kimden duyduğunu filan böyle güzelce zikrediyor görüyorsunuz.

¹ Dandenakan şehri bugünkü Türkmenistan'da, Merv yakınlarında, Taşrâbâd şehrinin olduğu yerde bulunuyordu. Bir tepe üzerine kurulmuştu, etrafı surlarla çevriliydi. Şehrin su ve kanalizasyon şebekesi mevcuttu. Ortaçağın önemli ticaret ve sanat merkezlerinden biriydi. Dandenakan Meydan Savaşı 1040 yılında (hicrî 431), Selçuklularla Gazneliler arasında burada yapıldı. Gazneli ordusunu Sultan Mes'ud, Selçuklu ordusunu Çağrı Bey komuta etti. Savaşı Selçuklular kazandı. Zaferden sonra Selçuklu beyleri toplantılar, Büyük Selçuklu Devleti'ni kurdular. Tuğrul Bey'i yeni devletin ilk sultanı olarak ilan ettiler. (TDV İslâm Ans. c. VIII, s. 456)

وَيُقَالُ إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ أَبِي وَرَدٍ كَذَلِكَ ذَكَرَهُ لِي

أَبُو الْفَضْلِ الشَّافِعِيُّ الْأَخْبَارِيُّ

(*Ve yukàlü*) Bir de şu rivâyet var, şöyle de denildi ki: (*Innehüm min ehli ebî verd*) Merv'den değilmiş de Ebî Verd şehrindenmiş diye de bir rivâyet var. Denildi ki, “O Ebî Verd ahalisindendi.”

(*Kezâlike zekerehû lî ebu'l-fadl eş-şâfiyyü el-ahbâriyyü*) Yâni, “Ebû Fadl eş-Şâfî el-Ahbârî isimli şahıs da bana bu rivayeti nakletti.” Yâni bir o rivâyet var, bir bu rivâyet var, iki. Ya Mervli, Dandanakan'dan; ya da Ebî Verd'den.

وَيُقَالُ إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ بُوْشَنْجِ كَذَلِكَ ذَكَرَهُ لِي مُحَمَّدٌ

بْنُ الْعَبَّاسِ الْعُصَمِيُّ

(*Ve yukàlü innehû min ehli bûşenc, kezâlike zekerehû lî muhammedü'bnü'l-abbâs el-usmî*) “Bu Muhammed ibn-i Abbas el- Usmî, —Harekesi böyle, *ayın-sad-mim*, Usmî— onun bana rivâyet ettiğine göre de Buşenc şehrindedir.” diye de bir rivâyet varmış.

Bunların tabii hepsi aslında gene Horasan'da birbirine yakın yerlerdir. Buşenc hakkında bilgi var burada:

(*Fî vâdi'l-meşcer*) Ağaçlık bir vâdideymiş, (*min nevâhi herat*) Herat'a yakınmış şu şimdi

Afganistan'da olan Herat'a yakın bir yermiş. Puşenc diye de geçermiş. (*Ve kad tuarrabü ve yukâlü fûşenc*) Arapçaya pe harfi olmadan Fûşenc şeklinde de geçmiş. Pûşenc denilen veya Bûşenc denilen yerden olduğu da rivâyet ediliyor.

Bunlar mekanik bilgiler. Yâni bu Mansûru'bnü Ammâr isimli zât Horasanlı. Ya Belh şehrinden, ya Ebî Verd, ya Pûşenc veya Bûşenc'ten.

أَقَامَ بِالْبَصْرَةِ وَكَانَ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ كَلَامًا فِي
الْمَوْعِظَةِ وَكَانَ مِنْ حُكَمَاءِ الْمَشَايخِ

(*Ekâme bi'l-basra*) Irak'a gelmiş, Basra'da ikâmet etmiş. Basra, biliyorsunuz Irak'ın güneyinde Körfez'in kıyısında bir liman.

(*Ve kâne min ahseni'n-nâsi kelâmen fi'l-mev'izah*) Vaaz konusunda insanların en güzel sözlüsü idi bu Mansûru'bnü Ammâr. Çok güzel vaaz veren bir kimseymiş.

(*Ve kâne min hükemâi'l-meşâyih*) Şeyhlerin hakîmlerinden idi, yâni hikmetli söz söyleyen, güzel söz söyleyenlerinden idi bu Mansûru'bnü Ammâr Hazretleri.

وَأَسْنَدَ الْحَدِيثَ

Şimdi hayatıyla ilgili bilgiler bunlar. Tabii doğum ve ölüm tarihleri geçmedi burada. Bilgi yoktur da onun için yazmamıştır.

Öteki terceme-i hallerde, rivâyet varsa yazıyordu şu senede doğmuştur diye. Bunun hakkında bilgi yok. Onun için şeye bakıyorum yâni 291 senesinde doğmuş râvîlerden bir tanesi, ona bakıyorum. Yâni buna haberi veren şahıs. Ötekisi de 378'de vefat etmiş. Demek ki râvîlerin hayatları böyle olduğuna göre o rivayetin kaynağı olan şahıs onlardan biraz daha evvel yaşamış bir kimse olmuş oluyor.

Mansûr-u Ammâr, Mansûru'bnü Ammâr. Şimdi bu ibn kelimesini İranlılar kullanmazlar. Yâni Mansûr ibn-i Ammâr demek, Ammâr'ın oğlu Mansûr demek ama, ibn kelimesini Araplar kullanır. İki kelime arasında, babayla oğul arasında ibn kelimesini kullanırlar. Meselâ, diyelim ki Fatih Sultan Mehmed. Adı Muhammed değil mi, babasının adı Murad. Ne diyecek?.. Muhammed ibn-i Murad diyecek. Orhan ibn-i Osman diyecek. Yâni Araplar böyle kullanır.

İranlılar bunu kullanmazlar. Bunun yerine izafet kesresi kullanırlar, i harfi kullanırlar. Ne derler? Mansûr-u Ammâr derler. Mansûr-ı Ammâr, yâni Ammâr'ın oğlu Mansûr demek bu da. Rüstem-i Zal derler. Ne demek? Zal oğlu Rüstem demek. Yâni İranlıların kullanışı böyledir.

Onun için, İranlı telaffuzuyla olan isimlerde iki tane isim görünce şaşdırmamak lâzım, ikinci ismin baba ismi olduğunu bilmek lâzım. Yâni İlâhiyata filan devam eden kardeşlerimiz, hakkında bir kulak dolgunluğu olsun diye onlara söylediğim bir malûmat olmuş oldu şimdi bu.

b. Salebe ibn-i Abdurrahman Hadisesi

وَأَسْنَدَ الْحَدِيثَ

(*Ve esnede'l-hadîs*) Hadis de rivâyet etmiştir bu Mansûru'bnü Ammâr Hazretleri.

Tabii bu müellif ne yapıyordu? Hadisle meşgul olmuşsa terceme-i hâli yazılan kişi, onun rivâyet ettiği bir hadisi yazıyordu buraya, usûlü buydu. Bir tane yazıyor, fazla yazmıyor. Bir hadis yazıyor ama nümûne oluyor. Bu sefer uzun bir hadis yazmış, bu Mansûru'bnü Ammâr Hazretlerinden. Bir, iki, üç sayfalık bir hadis yazmış. Rivâyet senedi şöyle:

أَخْبَرَنَا جَدِّي إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدِ السُّلَمِيِّ قَالَ
حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعِيدِ
الْعَبْدِيِّ حَدَّثَنَا سُلَيْمُ بْنُ مَنْصُورِ بْنِ عَمَّارٍ بِبَغْدَادَ
- فِي رَحْبَةِ أَبِيهِ - حَدَّثَنَا أَبِي عَنِ الْمُنْكَدِرِ بْنِ
مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنِ أَبِيهِ

TS. 131/1 (*Ahberenâ ceddî*) “Bize dedem haber verdi.” Yâni bize dediği Ebû Abdurrahmân es-Sülemî, şu kitabı yazan. Ona kim haber vermiş? Dedesi. Dedesi büyük alim. Kendisi de âlim, dedesi de büyük âlim. (İsmâilü'bnü nüceyd) Yâni Nüceyd oğlu İsmâil dedesinin adı. Bu müellife dedesi nakletmiş. Dedesinden rivâyet alıyor bir kere, bir.

(Kàle haddesenâ ebû abdi'llâh muhammedü'bnü ibrâhime'bni saîd el-abdî) Dedesine bu ismini okuduğum Ebû Abdullah Muhammed ibn-i İbrâhim ibn-i Saîd el-Abdi rivâyet etmiş. Bu kimmiş? Bu şahıs Buşencli imiş. Demin geçen o Buşenc veya Puşenc denilen yerde, Şafiîmiş. (Şeyhü ehli ilm bi-niysâbûr) Nisabur'daki ehl-i ilmin üstadı imiş, şeyhi, başkanı, önderi imiş. (Tavvafe'l-bilâd) Beldeleri çok çok dolaştı diyor, çok gezmiş. Bu eski insanlar ilim öğrenmek için gezerlerdi. Nerede bir âlim varsa onun adını duyunca oraya giderlerdi, ondan okurlardı, onun imzasını alırlardı, bilgiyi öylece çoğaltırlardı. Diyar diyar gezerlerdi.

Bu da, Ebû Abdullah Muhammed ibn-i Ebî İbrâhim el-Abdî isimli bu şahıs da çok gezmiş. *(Tavvafe'l-bilâd) tavvafe* demek, çok tavaf etti, yâni çok gezdi demek. Irak, Horasan, Hicaz, Mısır, Şam, el-Cezîre... *(Ve kâne fakîhen müftiyen)* Fakihti, müftü idi. Yâni

Fıkıh bilgisinin de kuvvetli olduğunu anlıyoruz, müftülük yapacak kuvvette bir kimseymiş. *(Mâte senete tis'îne ve mieteyn)* 290 hicrî senesinde ölmüş. *(Ve düfine senete ihdâ ve tis'îne ve mieteyn an sittin ve semânîne seneh)* 86 yaş yaşadıktan sonra vefat etmiş.

Bundan dedesi duymuş. Bu alimi anmış olduk. Ruhu şâd olsun... Allah şefaathlerine erdirsin... Fakih, âlim bir kimseymiş, diyar diyar ilim öğrenmek için gezen bir kimseymiş.

Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifi var:

“—İlmi öğrenmek için ayağına gidiniz!” buyurmuş.

Şimdi bu devirde bakıyorum, gülüyorum ben: Filanca hocayı Ankara'ya çağırıyorlar, filanca hocayı Adana'ya çağırıyorlar:

“—Aman hocam konferans...”

Yâni, hocaları çağırıyorlar şimdi ayaklarına... Eskiden ilim öğrenmek için hoca neredeyse köyde olsa, dağda olsa oraya gidip ilim öğrenirlermiş. Bu tabii güzel bir an'ane ve sevaplı bir şey. Oraya attığı her adım için büyük sevaplar yazılıyor.

(Haddesenâ süleymü'bnü mansûri'bni ammâr) Bu zâta da Mansûr-u Ammâr'ın oğlu Süleym rivâyet etmiş. *(Ebu'l-hasen el- mervezî, sekene bi-bağdâd)* Bağdat'ta oturmuş, *(ve haddese bihâ)* orada hadis rivâyet etmiş. *(Ve kâne ehlü bağdâde yetekellemûne fîhi)* Ehl-i Bağdat onun ilmî yönden bazı hususlarda tenkidini yaparlarmış.

(Bi-bağdâde) Bağdat'ta o dedesine rivâyet veren şahsa o söylemiş. Yâni babasının yerinde. *(Haddesenâ ebî)* Bana da babam rivâyet etti demiş. Yâni babası terceme-i hâli yapılan Mansûr ibn-i Ammâr Hazretleri.

(Haddesenâ ebî ani'l-mükediri'bni muhammedi'bni'l-münkedir) Münkedir oğlu Muhammed oğlu Münkedir'den duymuş o da.

Bu kimmiş?..

(*Et-teymî el-medenî yervî an ebîhi*) Babasından hadis rivâyet eden bir kimseymiş ve ibn-i Şihâb'dan. (*Vesekahû ba'duhum ve daafaû aharun*) Bazıları buna kuvvetli râvî demişler, sağlam demişler; bazıları da zayıf demişler. (*Kâlû anhu kâne racülen sâlihan*) Hakkında demişler ki: "Salih bir insandı." (*Kesîre'l-hata'*) Yalnız rivayetlerinde hata çok idi. (*Kataathü'l-ibâdetü an mürâati'l-hıfz*) "İbadete düşkün olması, hadis hafızlığı konusunda çalışmaktan onu biraz alıkoymuştur. İbadeti çok yaptığından rivayetlerinde biraz hıfz hataları, rivâyet hataları olurdu." demişler. (*Mâte senete semânin ve mieh*) 180 senesinde ölmüş.

Babası ona, o da (*ebîhi*) diyor, o da Muhammed ibni'l- Münkedir. Bu da Benî Tehîm'den, Medineli, (*ehadü'l-eimmeti'l- a'lâm*) çok yüksek, önder âlimlerden birisiydi. (*Kâne lâ yetemâlekü nefsehû en yemkiye izâ karaa hadîse rasûli'llah sallallahu aleyhi ve sellem*) Peygamber Efendimiz'in hadisini rivâyet ederken, okurken kendisini tutamaz, hüngür hüngür ağlarmış Muhammed ibni'l-Münkedir. Öyle duygulanırdı yâni. (*Mâte senete selâsîne ve mieh*) 130 senesinde vefat etmiş. 130 senesi nedir? Emevilerin son yılları filan olmuş oluyor.

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ فَتَى مِنَ الْأَنْصَارِ يُقَالُ
 لَهُ ثَعْلَبَةُ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ كَانَ يَحِفُّ بِرَسُولِ اللَّهِ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَخْدِمُهُ ثُمَّ إِنَّهُ مَرَّ بِبَابِ
 رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَاطَّلَعَ فِيهِ فَوَجَدَ امْرَأَةً
 الْأَنْصَارِيَّ تَغْتَسِلُ فَكَرَّرَ النَّظْرَ فَخَافَ أَنْ يَنْزِلَ
 الْوَحْيُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا
 صَنَعَ فَخَرَجَ هَارِبًا مِنَ الْمَدِينَةِ إِسْتِحْيَاءً مِنْ
 رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حَتَّى أَتَى جِبَالًا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فَوَلَجَهَا

(An câbirin radiya'llâhu anh) Babası da, yâni
 Muhammed ibn-i Münkedir de, Câbir RA'dan
 işitmiş ki:

*(Enne feten mine'l-ensâr, yukâlû lehû:
 Sa'lebetü)* Ensârdan bir yiğın delikanlı ki,
 adı Sa'lebe'ydi, Sa'lebe denilirdi kendisine.
(Sa'lebetü'bnü abdi'r-rahmân) Abdurrahman
 oğlu Sa'lebe denilen ensârdan bir yiğit,
 delikanlı kişi. *(Kâne yahiffu bi-rasûli'llâh
 salla'llâhu aleyhi ve sellem, ve yahdümühû)*
 Rasûlüllah SAS Efendimiz'in hizmetinde bulunan
 bir genç, ona hizmet veren bir kimse, etrafında
 bulunan bir kimseydi. *(Sümme innehû merre
 bi- bâbi racûlin mine'l-ensâr)* Günün birinde bu

delikanlı, yâni Sa'lebe ensârdan bir kimsenin kapısının önünden geçiyordu. (*Fa'ttalea fîhi*) Şöyle uzandı, kapıdan içeriye baktı.

Muhterem kardeşlerim! Hadis-i şeriflerde okumuştum, "Açık kapıdan, pencereden bakmak bile içeriye girmek gibidir." diyor Peygamber Efendimiz. Bakmayacak.

"—Niye açmış perdeyi, kapıyı, pencereyi?.."

E canım, açmak onun hatası, bakmak senin hatan. O açmış da sen de niye baktın? Sen de bakmayacaktın. Evin içine girmek olur mu meselâ, izinsiz birisinin evine girilir mi? Girilmez. O halde camına da bakılmaz, kapısına da bakılmaz, bahçesine de bakılmaz o halde. İslâmî terbiye budur. Çünkü hadis-i şerifte böyle buyuruyor Peygamber SAS.

Şimdi bu Peygamber Efendimiz'e hizmet eden Sa'lebe ibn-i Abdurrahman isimli genç ne yapmış? Ensârdan birisinin evinin önünden geçerken şöyle uzanmış, kapıdan içeriye bakmış. Hadis-i şerif vardır:²

النَّظْرَةُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومَةٌ

(ك. عن حذيفة)

² Hâkim, Müstedrek, c.IV, s.349, no:7875; Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb, c.I, s.195, no:292; Huzeyfe RA'dan.

Taberânî, Mu'cemü'l-Kebîr, c.X, s.173, no:10362; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.V, s.329, no:13075; Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.328, no:2864;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XXII, s.310, no:24971.

RE. 238/16 (*En-nazratü sehmün min sihâmi iblîse mesmûmeten*) “Nazar, bakış şeytanın oklarından zehirli bir oktur.” Bakarsan belânı bulursun!

Sen misin bakan, gözün bir haram şeye takılır, belânı bulursun. Bakmamak lâzım geliyor.

Hani, Hazret-i Osman Efendimiz’in de kerameti var, biliyorsunuz. Kendisi halifeyken yanına bir zât geliyor da Hazret-i Osman Efendimiz o zâtın yüzüne bakıyor, ismini söylemeyelim:

“—Senin gözünde zinâ emâreleri, alâmetleri görüyorum.” diyor.

Adam şöyle bir sarsılmış, şöyle bir afallamış, demiş ki:

“—Peygamberlik kesilmedi mi yâ emîre’l-mü’minîn? Yoksa sana da mı vahiy geliyor? Kesilmedi mi peygamberlik?” demiş, onun o sözü üzerine...

Meğer, Hazret-i Osman’ın yanına gelirken, yolda yürürken açık bir kapıdan veya pencereden bir eve bakmış da, bir tam örtünmemiş kadın görmüş. Bakmak da zina sayıldığından, Hazret-i Osman onun o bakışından gözünde alâmeti görüyor da, “Senin gözünde zina emâresi seziyorum!” diyor.

Bunu nasıl izah edersiniz? Yâni bir bakmaktan insanın gözünde ne oluyor yâni? Ne oluyor? Bir şey oluyor işte. Erbâb-ı kemâl ve erbâb-ı kerâmât böyle pat diye söyleyiveriyorlar.

“Gözünde zinâ izi görüyorum, gözün günah işlemiş.” Günahını gözüne bakınca anlıyor.

Şimdi gelelim Sa’lebe’ye... Ensârdan birisinin evinin önünden geçerken kapıdan içeriye boynunu uzatmış –veya döndürmüştü diyelim– bakmış. (*Fa’ttalea fîhi fe vecede’mreeteni’l-ensâriyyi tağtesilû*) Bakmış orada ensârdan bir kadın yıkanıyor, gusül abdesti alıyor. Öyle görmüş.

Tabii (*tağtesilû*) yıkanıyor, belki abdest alıyordu, bilmiyoruz. Belki tamamen soyunmuştu, belki bir miktar çömelmişti... Detayını bilmiyoruz. Yıkanırken, gusül abdesti veya namaz abdesti. Namaz abdesti olsaydı (*tetevaddau*) derdi. (*Tağtesilû*) dediğine göre şöyle yıkanıyor demek ki. Yıkanırken görmüş kadını.

“–Yâ bu insanlar nasıldı?” diyecek olursanız... O devirde evlerin şimdiki gibi kapısı, penceresi, camı yok. Sadece örtüsü var. Yâni bir örtü var. Nereden kereste bulacak, nereden biçecek, nerede kapı haline getirecek, nerede çivi bulacak, nerede kapacak?.. Cam yok zaten o devirde. Herhalde rüzgâr esmiştir, kadın orada yıkanırken, açılmıştır veya düşmüştür tam o yıkandığı sırada. Neyse... Netice itibariyle bu yıkanan kadını görmüş.

(*Fekerre’n-nazar*) Bir bakmış, bir daha bakmış, bir daha bakmış... Tekrar tekrar bakmış. Yâni nazarı tekrarlardı, bakışı tekrarlardı. Baktı ama, (*fehâfe en yenzile’l-vahyü alâ rasûli’llah sallallahu aleyhi ve sellem min mâ sanaah*) işlediğinden dolayı Rasûlüllah’a vahiy inecek

diye korktu bu sefer de. Günah işledi ya, bakmak haram. Yâni insan yolda giden kadına bile gözü şöyle bir takıldı, neyse ne... Bir daha dönüp baktı mı ikinci bakış şeytandandır, bakmayacak. Hani gözü bir defa takıldı, neyse ne ama ikinci bakış şeytandandır deniliyor. Şimdi bu (*kerre'n-nazar*) tekrar tekrar baktı, ne yaptı? Yaptığı işten dolayı Rasûlüllah'a vahiy iner diye korktu.

Yaa... İşte Peygamber Efendimiz'in zamanındaki insanların durumunu görün!.. Yâni Rasûlüllah Efendimiz'in hak peygamber olduğunu gösteren şeyler. Etrafta bir şey oldu mu pat, vahiy iniyor. Biliyorlar, hepsi yüreğini tutuyor. Çünkü görmediği şeyleri, Allah'ın bildirmesiyle Rasûlüllah haber veriyor Allah'ın gerçek rasûlü olduğundan.

Korktu, ne yaptı?.. (*Feharace hâriben mine'l-medîneh*) Medine'den kaçarcasına çıktı gitti, kaçtı yâni. Kaçarak Medine'den gitti.

(*Hattâ etâ cibâlen beyne mekkete fevelecehâ*) Mekke ile Medine arasındaki dağlara kadar kaçtı gitti. Orası dağlık bir mıntıka... Şöyle Medine'den Mekke'ye doğru giderken görüyor insan. Çatır çatır kayalık, yüksek dağlar. Hatta bazen dolu filan düşüyor üstüne, hava soğuduğu zaman üstleri beyazlaşıyor, yüksek dağlar yâni. Oralara kaçtı.

(*İstihyâen min rasûli'llah salla'llahu aleyhi ve sellem*) Yaptığı günahdan dolayı, Rasûlüllah'tan utandığı için oralara kaçtı.

فَسَأَلَ عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِينَ
يَوْمًا وَهِيَ الْأَيَّامُ الَّتِي قَالُوا وَدَّعَهُ رَبَّهُ وَقَلَّاهُ

(Feseele anhu rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem erbaîne yevmen) Kırk gün Peygamber Efendimiz sordu: “Nerede Sa’lebe, nerede Sa’lebe?..” diye onu sordu. Kırk gün. Çünkü hizmetindeydi, etrafındaydı, görüyordu zaman zaman, ‘Ne oldu Sa’lebe’ye?’ diye sordu.

(Ve hiye'l-eyyâmü'lletî kâlû: Veddeahû rabbühû ve kalâhu) Hani Ve'd-duhâ Sûresi'nin inmesine sebep olan bir fetretü'l-vahiy zamanı vardı Peygamber Efendimiz'in. İşte o zamanlara rastlıyordu bu olaylar. Kâfirlerin, müşriklerin, münafıkların, “Rabbi darıldı Muhammed’e, onu terk etti.” diye dedikodu yaptıkları zamanlarda.

فَنَزَلَ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ يُقْرِئُكَ
السَّلَامَ وَيُخْبِرُكَ أَنَّ الْهَارِبَ مِنْ أُمَّتِكَ بَيْنَ هَذِهِ
الْجِبَالِ يَعُودُ بِي مِنْ نَارِي

(Fenezele cibrîlü aleyhis's-selâm) Cebrâil AS nâzil oldu, indi, (kâle: İnne rabbeke yukrieke's-selâm ve yuhbirke enne'hâribe min ümmetike beyne hâzihi'l-cibâl) “Ey Rasûlüllah! Rabbin sana selâm gönderdi, sana bildiriyor ki: ‘Kaçan kişi, o kaçak, ümmetinden o kaçak şu dağların arasındadır. (Yeüzü bî min nârin) Yâni benim cehennemimden bana sığınıp duruyor o kaçak, o dağlardadır.’ diye bildiriyor Rabbin.” dedi Cebrâil AS.

فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُمَرَ بْنَ
الْخَطَّابِ وَسَلْمَانَ وَقَالَ إِنِّطَلِقَا فَاتِيَانِي بِثُعْلَبَةَ
بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَخَرَجَا فِي أَنْقَابِ الْمَدِينَةِ
فَلَقِيَهُمَا رَاعٍ مِنْ رُعَاةِ الْمَدِينَةِ يُقَالُ لَهُ ذُفَافَةٌ
فَقَالَ لَهُ عُمَرُ يَا ذُفَافَةُ هَلْ لَكَ عِلْمٌ بِشَابِّ بَيْنَ هَذِهِ
الْجِبَالِ فَقَالَ ذُفَافَةُ لَعَلَّكَ تُرِيدُ الْهَارِبَ مِنْ جَهَنَّمَ
فَقَالَ لَهُ عُمَرُ مَا عَلَّمَكَ أَنَّهُ هَارِبٌ مِنْ جَهَنَّمَ قَالَ
إِنَّهُ إِذَا كَانَ نِصْفَ اللَّيْلِ خَرَجَ عَلَيْنَا مِنْ هَذَا
الشَّعْبِ وَاصْبَعًا يَدُهُ عَلَى أُمَّ رَأْسِهِ يَبْكِي وَيُنَادِي
يَا لَيْتَكَ قَبَضْتَ رُوحِي فِي الْأَرْوَاحِ وَجَسَدِي فِي
الْأَجْسَادِ وَلَا تَجْرُدْنِي لِفَضْلِ الْقَضَاءِ
فَقَالَ عُمَرُ إِيَّاهُ نُرِيدُ

(*Ve bease rasûlü'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem, umerebne'l- hattâbe ve selmâne radiya'llahu anhümâ*) Peygamber Efendimiz, Hazret-i Ömer'le Selmân-ı Fârisî RA'yı gönderdi o dağlara o kaçağı görsünler diye.

Tabii Hazret-i Ömer'i, Selmân-ı Fârisî'yi anlatmağa lüzum yok ama aşağıya dipnot düşmüş. Hazret-i Ömer'in künyesi Ebû Hafs idi.

(*Ehadü fukahâi's-sahâbeh*) Sahabenin fakihlerinden birisiydi, hulefâ-i râşidinin ikincisi. Cennetle müjdelenen on kişiden biri. Emîrû'l-mü'minîn diye adlandırılan ilk şahıs. Bedir harbine iştirak etti. Ve diğer bütün savaşlara Tebük hariç katıldı. Ve Ebûbekr-i Sıddîk'tan sonra halife oldu. 23 senesinde 63 yaşındayken vefat etti. Evet, burada (*mâte*)yi yazmamış ama Hazret-i Ömer bu.

Selmân-ı Fârisî: Ebû Abdullah künyesindeydi. Peygamber Efendimiz'in Medine'ye geldiği zaman, zaten onu bulmak için Medine'ye gelmiş bir kişiydi, müslüman oldu. Hendek harbine katıldı, Hendek'deki hendek kazma fikri ondadır. Medâin şehrinde Hazret-i Osman'ın hilafeti zamanında vefat etti. (*Senete sittin ve selâsîn*) 36 senesinde.

Onun kabrini ziyaret ettik. Medâin denilen yer, eski Sasani İmparatorlarının başşehridir. Orada Kistrâ'nın meşhur sarayı vardır. Duvarları yıkılmış, sadece altmış metre kadar yüksekliğindeki kemeri olan duvar duruyor. *Tâk-i Kistrâ* deniliyor, hani Kistrâ'nın tâkı Peygamber Efendimiz doğduğu zaman çatlamış, yıkılmış. O tâk... İşte orayı gördük. Orada bir Cuma namazı kılmak nasib oldu. Bağdat'ın güneyinde bir yer, Medâin.

Medâin iki tanedir. Birisi: Medâin-i Sâlih AS, Tebük'le Şam arasındadır. Bu Medâin de Bağdat'ın güneyindedir. Medâin, yâni medineler, şehirler, şehircikler demek.

Selmân Hazretleri çok uzun yıllar yaşamış. Yaşı hakkında çok çeşitli rivayetler var.

(Ve kàle intelika fe'tiyânî bi-sa'lebeta'bni abdi'r-rahmân) “Gidin, Abdurrahman oğlu Sa'lebe'yi bana getirin.” dedi Peygamber Efendimiz, Hazret-i Ömer'le Selman'ı gönderdi. *(Feharace fî enkâbi'l-medîneh)* Medine'nin —enkâb tünel demek ama— çıkış yerlerinden çıktılar, *(felakiyehümâ râin min ruâti'l-medîneh)* Medine'nin çobanlarından bir çoban karşılarına geldi; *(yukâlû lehû zükâka)* Zufâfe isimli çoban.

(Fekàle lehû umer: Yâ zufâfetü hel leke ilmün bi-şâbbin beyne hâzihi'l-cibâl) “Şu dağların arasında bir delikanlıdan bir haberin var mı? Buralarda böyle bir delikanlı var mı?” diye Züfâfa'ya sordu.

(Fekàle züfâfetü) Züfâfe isimli çoban dedi ki: *(Lealleke türîdü'l-hâribe min cehennem?)* “Sen cehennemden kaçığı mı soruyorsun yoksa?” dedi Hazret-i Ömer'e.

(Fekàle lehû umer: Mâ allemeke ennhû hâribün min cehennem?) “Nereden bildin, kim bildirdi sana bunun cehennemden kaçan bir insan olduğunu?..” diye sordu Hazret-i Ömer.

(Kàle: İnnehû izâ kâne nısfel-leyl) “Gecenin yarısı olduğu zaman o *(harace aleynâ min hâze's-şi'b)* şu dağın vadisinden bize doğru çıkar da *(vâdian yedû alâ ümmi re'sihî)* elini başının tepesine koyup...” Ümmü re's, başının anası demek, yâni tepesi mânâsına.

(*Ve yebkî*) Ağlayarak der ki, (*ve yünâdî*) bağırır, seslenir: (*Yâ leyteke kabadte rûhî fî'l-ervâh*) ‘Ne olaydı ruhumu öteki ruhlarla beraber alsaydın yâ Rabbi canımı! (*Ve cesedî fi'l- ecsâd*) Öteki ölen insanların vücutlarıyla beraber beni de öldürseydin yâ Rabbi; (*ve lâ tucerridnî lifasli'l-kadâ*) yok etseydin de benim ruhumu, cesedimi, mahkeme-i kübrâda bu işlerin şeyinde beni böyle çıkartmasaydın.”

(*Fekâle'l-umer: İyyâhu nurîd*) “Tamam tamam aradığımız genç o, o olmalı.” dedi çoban böyle söyleyince.

قَالَ فَاَنْطَلَقَ بِهِمَا ذُفَافَةً حَتَّى إِذَا كَانَ فِي بَعْضِ
الَّيْلِ خَرَجَ عَلَيْهِمْ وَهُوَ يُنَادِي يَا لَيْتَكَ قَبَضْتُ
رُوحِي فِي الْأَرْوَاحِ وَجَسَدِي فِي الْأَجْسَادِ فَعَدَا
عَلَيْهِ عُمَرُ فَأَخَذَهُ فَلَمَّا سَمِعَ حِسَّهُ قَالَ الْأَمَانُ
الْأَمَانُ مَتَى الْخَلَاصُ مِنَ النَّارِ قَالَ لَهُ أَنَا عُمَرُ بْنُ
الْخَطَّابِ فَقَالَ لَهُ تُعَلِّبُهُ أَعْلَمُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَنْبِي قَالَ لَا عِلْمَ لِي إِلَّا أَنَّهُ ذَكَرَكَ
بِالْأَمْسِ فِينَا وَأَرْسَلَنِي إِلَيْكَ فَقَالَ يَا عُمَرُ لَا
تَدْخِلْنِي عَلَيْهِ إِلَّا وَهُوَ يُصَلِّي أَوْ بِلَالٌ
يَقُولُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَالَ أَفْعَلُ

(Kàle: *Fe'ntalika bihâ zükâka hattâ izâ kâne fî ba'di'l-leyl*) Çoban Zükâka onları götürdü, gecenin bir bölümü geçtikten sonra, (*harace aleyhim ve hüve yünâdî*) o Sa'lebe, kaçmış olan kaçak çıktı gene, her zaman, her akşam yaptığı gibi: (*Yâ leyteke kabadtü rûhî fi'l-ervâh ve cesedî fi'l-escâd*) “Nolaydı ruhumu alsaydın, vücudumu parçalasaydın, yok etseydin.” diye böyle bağırarak. (*Feadâ aleyhi umeru feehazehû*) Hazret-i Ömer fırladı, koştu ve yakadı onu, kaçamadan yakaladı. (*Felemmâ semia hissehû fekàle: El-emân! El-emân!*) Onun böyle nefesini hissedince dedi ki: “Aman, aman tamam teslim oluyorum.” dedi.

(*Mete'l-halâsü mine'n-nâr?*) “Ne zaman cehennemden kurtulunacak?”

(*Kàle lehû ene umerü'bnü'l-hattâb*) Hazret-i ömer ona dedi ki: “Ben Hattab oğlu Ömer'im.”

(*Fekàle lehû sa'lebeh ealime rasûlü'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem bi-zenbî*) “Rasûlüllah SAS benim günahımı bildi mi? Veya, (*ullime*) günahım kendisine bildirildi mi Rasûlüllah'a?”

(*Kàle lâ ilme lî*) “Bilmiyorum.” dedi Hazret-i Ömer. (*İllâ ennehû zekereke bi'l-emsî fînâ*) Yalnız dün gece bize seni anlattı, bahsetti, seni sordu, senden bahis açtı. (*Ve erselenî ileyke*) Ve beni sana gönderdi.

(*Fekàle yâ umeru*) Sa'lebe onun üzerine dedi ki: “Ey Ömer! (*Lâ tedhilnî aleyhi illâ ve hüve yusallî*) Beni yakaladın madem, götüreceksin Medine'ye, yalnız namazdayken götür! Namazda

olduğu zamandan başka bir zamanda yanına sokma beni Rasûlüllah'ın. (*Ev bilâli yekûlü kad kâmeti's-salâh*) Yahut da, Bilal (*kad kâmeti's-salâh*) dediği zaman yanına sok!" Yâni böyle konuşacak bir zaman istemiyor, namaza filan durulduğu zaman yanına götürülmesini istiyor. (*Kàle ef'alü*) "Tamam, öyle yapacağım." dedi Hazret-i Ömer.

قَالَ فَلَمَّا أَتَى بِهِ عُمَرُ الْمَدِينَةَ وَافَى بِهِ الْمَسْجِدَ
وَرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فَلَمَّا
سَمِعَ قِرَاءَةَ رَسُولِ اللَّهِ حَرًّا مَغْشِيًّا عَلَيْهِ فَدَخَلَ
عُمَرُ وَسَلْمَانُ فِي صَلَاةٍ وَهُوَ صَرِيحٌ

(*Kàle: Felemmâ etâ bihî umerü el-medîneh*)
Bu genci Hazret-i Ömer Medine'ye getirince
(*vâfâ bihî mescide*) ve onu mescide götürdü,
ve Rasûlüllah SAS (*yusallî*) namaz kılıyorken...
(*Felemmâ semia kırâete rasûli'llah*)
Rasûlüllah'ın Kur'an-ı Kerim'i okuyuşunu,
namazda cehren okuyuşunu işitince o Sa'lebe
isimli genç, (*harra mağşiyen aleyh*) baygın
yere düştü ayeti okuyuşundan. (*Fedehale
umaru ve selmânü fî's-slâti ve hüve sarî'*) O
yere yıkılmışken, Hazret-i Ömer ve Selmân-ı
Fârisî namaza durdular.

فَلَمَّا سَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا
عُمَرُ وَيَا سَلْمَانَ مَا فَعَلَ ثَعْلَبَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ
قَالَ هُوَ ذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَتَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَرَّكَهُ وَنَبَّهَهُ ثُمَّ قَالَ مَا الَّذِي غَيَّبَكَ
عَنِّي قَالَ ذَنْبِي قَالَ أَفَلَا أَعَلِمْتَ آيَةَ تَمْحُو الذُّنُوبَ
وَالْخَطَايَا قَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ قُلِ اللَّهُمَّ إِنَّا
فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقِنَا عَذَابَ
النَّارِ قَالَ إِنَّ ذَنْبِي أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَلْ

كَلَامُ اللَّهِ تَعَالَى أَعْظَمُ

(Felemmâ selleme rasûlü'llah salla'llàhu aleyhi ve sellem) Rasûlüllah SAS Efendimiz namazdan selâm verince, *(kàle: Yâ umaru ve yâ selmânu mâ feale sa'lebetü'bnü abdi'r-rahmân)* “Yâ Ömer, yâ Selmân! Abdurrahman oğlu Sa'lebe ne yaptı?” diye sordu.

(Kâlâ: Hüve zâ yâ rasû'llah) “İşte burada o yâ Rasûlüllah!” dediler. *(Feetâu rasûlü'llah salla'llàhu aleyhi ve sellem)* Rasûlüllah SAS onun yanına vardı, *(feharrekehû ve nebbehehû)* sarstı, baygınlığından uyardı, *(sümme kàle: Me'llezî gayyebeke annî?)*

“Benden seni kaybettiren, uzaklaştıran nedir yâ Sa’lebe?” dedi. (Kâle: Zenbî) “Günahım. Günahım kaybettirdi beni senden. Günahımdan dolayı kaçtım.” dedi.

(Kâle: Efelâ uallimüke âyeten temhû’z-zünûbe ve’l-hatâyâ?) “Ben sana günahları, hataları silen, insanı temizleyen bir ayet öğreteyim mi?” dedi Peygamber Efendimiz. (Kâle: Belâ yâ rasûla’llâh!) “Öğret yâ Rasûlüllah!” dedi.

(Kâle: Kul) Peygamber Efendimiz öğretiyor ona. (Kul) De ki: (Allâhümme âtinâ fî’l-dünyâ haseneten ve fî’l-âhireti haseneten ve kınâ azâben’n-nâr) ayetini okumasını tavsiye etti Peygamber Efendimiz ona.

(Kâle: İinne zenbî a’zamü min zâke) Demiş ki: “Benim günahım bu ayetten daha büyük. Yâni, bu ayetle affolacak gibi değil, benim günahım çok.” demek istemiş.

(Kâle rasûlü’lah salla’llâhu aleyhi ve sellem: Bel kelâmu’llâhi teâlâ a’zam) “Hayır, Allah’ın kelâmı daha yücedir, sözü haktır, günahları afv u mağfiret eder.” dedi Peygamber Efendimiz.

وَأَمْرُهُ بِالْإِنْصِرَافِ إِلَى مَنْزِلِهِ فَاِنْصَرَفَ وَمَرَضَ
ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَأَتَى سَلْمَانَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ تَعْلَبَةَ مَرِضَ لِمَا بِهِ فَقَالَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمُوا بِنَا إِلَيْهِ

(*Ve emerehû bi'l-insirâfi ilâ menzilihî*) Evine götürülmesini emretti. (*Fe'nsarafe*) Evine gitti Sa'lebeti'bni Abdirrahmân. (*Ve marada selâsete eyyâm*) Üç gün hasta yattı.

(*Ve etâ selmânu rasûla'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem, fekâle*) Selman-ı Fârisî Peygamber Efendimiz'e, o üç gün hasta yattıktan sonra geldi, dedi ki: (*İnne sa'lebeta marida limâ bihî*) "İşte mâlum sebepten dolayı Sa'lebe yatağa düştü, hasta oldu yâ Rasûlüllah!" dedi.

(*Fekâle rasûlü'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem: Kùmû binâ ileyhi*) "Bizi ona alın, götürün!" dedi.

فَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ فَأَخَذَ بِرَأْسِهِ فَوَضَعَهُ فِي حَجْرِهِ
فَأَزَالَ رَأْسَهُ عَنْ حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَ أَزَلْتَ رَأْسَكَ عَنْ حَجْرِي
قَالَ لِأَنَّهُ مَلَأَ مِنَ الذُّنُوبِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ مَا
تَجِدُ قَالَ أَجِدُ مِثْلَ دَبِيبِ النَّمْلِ بَيْنَ جِلْدِي
وَعَظْمِي قَالَ فَمَا تَشْتَهِي قَالَ مَغْفِرَةَ رَبِّي

(*Fedehale rasûlü'llâh feehaze bire'sihî fevadaahû fî hacrihî*) Rasûlüllah Efendimiz hasta Sa'lebe'nin yanına girdi ve başını kucağına aldı. Yâni dizine alıyor şöyle, kucağına alıyor hastanın başını. (*Feezâle re'sühû an hacri rasûli'llâh*) O, başını Rasûlüllah'ın kucağından çekti yere.

(Fekàle rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem) Peygamber Efendimiz buyurdu ki: (Lime ezelte re'seke an hacrî?) “Niye kucağımdan başını çektin yâ Sa'lebe?” (Kàle: Li-ennehû meleânü mine'z-zünûb) “Çünkü bu başım günahlarla dolu yâ Rasûlüllah, senin kucağına lâyük değil de ondan çektim.” dedi.

(Fekàle lehû rasûlü'llàh: Mâ tecidü) “Ne hissediyorsun?” dedi Peygamber Efendimiz ona. (Kàle ecidü misle debîbi'n-nemli beyne cildî ve azmî) “Kemiğimle derim arasında karınca yürüyormuş gibi hissediyorum.” dedi.

(Kàle: Femâ teştehî) “Canın ne çekiyor? Ne istiyorsun?..” dedi. (Kàle mağfirete rabbî) “Rabbimin mağfiretini canım çekiyor.” dedi. Hani hastaya sorarlar, “Ne canın çekiyor? Yoğurt mu istiyorsun, tatlı mı istiyorsun?” filan diye. Bu bir adettir. (Mâ teştehî) diye ondan soruyor Peygamber Efendimiz. Yâni canın bir şey istiyorsa getirelim, ye... Hastaya bir şey vermek, böyle ikram etmek vardır. O diyor ki, yâni maddî bir şey istemiyor, yemek istemiyor, “Canım (mağfirete rabbî) Rabbimin beni affetmesini çekiyor, onu istiyorum.” diyor.

قَالَ فَنَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ
يَا أَخِي إِنَّ رَبَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَوْ
لَقَيْنِي عَبْدِي بِقَرَابِ الْأَرْضِ خَطِيئَةً لَقَيْتَهُ
بِقَرَابِهَا مَغْفِرَةً

(Kàle: Fenezele cibrîlü aleyhi's-selâm alâ rasûli'llah) Cibrîl AS Peygamber Efendimiz'e o anda geldi. (Kàle: Yâ ahî inne rabbî yukriu aleyke's-selâm ve yekülü: Lev lakiyenî abdî bi-kırâbi'l-ardi hatîeten lekîtühû bi-karâbihâ mağfireten) “Ey kardeşim!” diyor. Diyen Cebrâil. Kime söylüyor? Peygamber Efendimiz'e... Peygamber Efendimiz'e Cebrâil diyor ki: “Ey kardeşim! (Yâ ahî) Rabbim sana selâm gönderiyor. Diyor ki:

‘Eğer kulum yeryüzü dolusu günahla benim huzuruma gelir, benim karşıma çıkarsa (lelakîtühû bi-karâbihâ mağfireten) ben de yeryüzü dolusu mağfiretle onu karşılarım.’ buyuruyor.” diye haber getirdi.

قَالَ فَأَعْلَمَهُ رَسُولُ اللَّهِ ذَلِكَ فَصَاحَ صَيْحَةً فَمَاتَ
فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ فَعَسَلَهُ وَكَفَّنَهُ وَصَلَّى عَلَيْهِ ثُمَّ
اِحْتُمِلَ إِلَى قَبْرِهِ فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ يَمْشِي عَلَى أَطْرَافِ أَنْامِلِهِ قَالُوا يَا رَسُولَ
اللَّهِ رَأَيْنَاكَ تَمْشِي عَلَى أَطْرَافِ أَنْامِلِكَ قَالَ لَمْ
أَسْتَطِعْ أَنْ أَضَعَ رِجْلِي عَلَى الْأَرْضِ مِنْ
كَثْرَةِ مَنْ شَيَّعَهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ

(Kàle: Fea'lemehü rasûlü'llah zâlike) Hasta Sa'lebe'ye Cebrâil'in böyle dediğini Peygamber Efendimiz nakleyledi, bildirdi.

(*Fesâha sayhaten, femâte*) Onun üzerine bir feryâd etti Sa'lebe ve ruhunu teslim etti, vefat etti.

(*Fekâme rasûlü'llah*) Rasûlüllah kalktı, (*fegasselehû ve keffenehû*) yıkadı, kefenledi, (*ve sallâ aleyhi*) cenaze namazını kıldı, (*sümme'htumile ilâ kabrihî*) sonra kabrine gönderildi, defnedildi. (*Feakbele rasûlü'llah salla'llahu aleyhi ve sellem yemşî alâ etrâfi enâmilihî*) Peygamber Efendimiz, ayak parmaklarının ucunda yürüyerek gelmeğe başladı Peygamber SAS.

(*Kâlû yâ rasûla'llâhi raeynâke temşî alâ etrâfi enâmilike*) “Yâ Rasûlüllah! Parmaklarının ucunda böyle yürüyorken görüyoruz seni, bu neye alâmet?” (*Kâle: Lem estati' en edaa riclî ale'l-ardi min kesreti men şeyyiahû mine'l-melâikeh*) “Meleklerden bunun cenazesine iştirak edip, onu teşyî edenlerin çokluğundan, ayağımı yere koyacak yer bulamıyorum da, ondan böyle gidiyorum.” dedi.

Bu hadis-i şerîf uzun olduğu için, dersimiz biraz uzamış oldu ve burada bitiyor rivâyet ettiği hadis. Yâni, “Mansûr ibn-i Ammâr hadis de rivâyet eden bir kimsedir, işte rivâyet ettiği hadislerden birisi budur.” denmiş oluyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri Erhamü'r-râhimîndir, merhametli-lerin en merhametlisidir; Gaffâru'z-zünûb'dur, günahları afv u mağfiret edicidir. Kuddûsi Hazretleri ne güzel söylemiştir:

*Adın senin Gaffâr iken,
Ayb örtücü Settâr iken,
Kime varam sen var iken?
Cürmüm ile geldim sana.*

Allah-u Teâlâ Hazretleri Gaffârü'z-zünûb olduğundan, ondan başka varacak neremiz var, neyimiz var ki?.. Rabbimizin huzuruna varıp tevbe edeceğiz, affımızı dileyeceğiz.

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً
وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

(البقرة: ٢٠١)

(*Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten, ve kınâ azâbe'n-nâr*) “Rabbimiz, bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver, bizi ateşin azabından koru!” (Bakara, 2/201) diyeceğiz, başka çaremiz yoktur.

Allah-u Teâlâ Hazretleri günahlarımızı afv u mağfiret eylesin... Bizi günah zilletinden ibadet izzetine döndürsün, erdirdsin... Ömrümüzü rızasına uygun geçirmemizi nasib eylesin... Huzuruna sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varmayı, cennetiyle cemâliyle müşerref olmayı nasîb ü müyesser eylesin...

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

22. 10. 1994 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü